

Cecs a Gaza

Ze'ev Maor

Yom Kippur 2025

Va ser la ceguesa intel·lectual i tecnològica que va permetre l'atac de Hamàs una fallada fugaç, momentània? O va ser, més aviat, un símptoma d'una ceguesa antiga, profunda - potser fins i tot crònica - dins la cultura israeliana envers l'existència palestina mateixa?

Com no ho vam veure venir?

El 7 d'octubre de 2023, Hamàs va neutralitzar el sofisticat sistema de defensa israelià anomenat "veure-disparar" - una xarxa integrada de vigilància i armament operat a distància - utilitzant drons. Van travessar les tanques, van creuar la poderosa línia de fortificacions construïdes amb sensors i un mur de formigó que descendia desenes de metres sota terra, i van penetrar a Israel.

Com a resultat del que després s'ha revelat com una fallada sistèmica a gran escala, Hamàs va aconseguir envair les comunitats israelianes de la frontera i, durant llargues hores, assassinar, violar i segrestar civils dels seus llits - criatures, dones i gent gran - arrossegant-los als túnels de Gaza.

Israel va ser violat. "La seguretat", aquell ídol totpoderós de la cultura israeliana, fou profanat i traït.

Israel volia que el món li cregués, volia ser reconegut pel mal que se li havia fet. Colpit per l'horror, anhelava recuperar el seu sentit de força i seguretat - però, com en moltes tragèdies clàssiques, també desitjava venjança. I així va ser.

Avui, l'exèrcit israelià exhaust s'entrebanca per Gaza com un cec entre runes - retrocedint i tornant a llocs ja devastats, colpejant a esquerra i dreta amb les seves armes més sofisticades. Com la marxa d'un cec, la mà tasta abans que el cap; entre les muntanyes de runa i els vestigis dels túnels, l'enemic ocult és gairebé invisible.

Entre els núvols de fum dels bombardeigs aeris, no es poden veure els ostatges israelians morint dins els túnels - ni tampoc, de fet, els innocents que no tenen res a veure amb la

lluïta: civils indefensos, dones, nens, gent gran, malalts, bombardejats, mutilats i morts per milers, els seus cossos sepultats sota les runes.

El món, a través de les seves xarxes digitals, s'esglaia davant l'escala de la mort i la destrucció a Gaza - però molts israelians no ho veuen. En part perquè la majoria dels mitjans israelians estan mobilitzats, subordinats a interpretar el desastre de Gaza com una conspiració o un problema d'imatge pública; i en part perquè, sepultats sota la por posttraumàtica o la rectitud moral, molts israelians no poden - o no volen - mirar.

Veure lluny, veure a través

Les arrels de la ceguesa israeliana davant l'existència palestina sovint es remunten als primers dies del moviment sionista, a la frase sovint citada "Una terra sense poble per a un poble sense terra" (1901), atribuïda a l'escriptor i activista sionista Israel Zangwill. Aquesta frase condensava una idea central: que la Terra d'Israel - percebuda com un territori gairebé buit, mancat de vida nacional organitzada - havia de ser destinada al poble jueu, dispers en l'exili sense una terra pròpia.

Tot i això, encara que aquesta concepció fos estesa, no era unànime. Des del començament, va trobar una crítica aguda dins el mateix moviment sionista - notablement per part d'Ahad Ha'am (Asher Zvi Ginzberg, 1856-1927), que advertia del perill moral i polític inherent a negar l'existència, els interessos i els drets dels àrabs. En paraules seves:

"Hem de ser prudents en la nostra conducta envers un poble estranger entre el qual venim a habitar de nou - caminar amb ells amb amor i respecte, i, cal dir-ho, amb justícia i equitat. I què fan els nostres germans a la Terra d'Israel? Tot el contrari!" (Veritat des de la Terra d'Israel, 1891)

Així com no es pot negar la miopia respecte a l'existència palestina que hi havia en el discurs sionista primerenc i en la cultura israeliana que en va sorgir, tampoc no es pot ignorar que, alhora, sempre hi va haver qui veia clar - els qui assenyalaven aquesta ceguesa i les seves conseqüències.

Exemples d'aquesta tensió - entre la ceguesa i la lucidesa, la negació i el reconeixement - es repeteixen al llarg de la història cultural israeliana. Un cas especialment revelador es troba en les pintures de Yosef Zaritsky (1891-1985), un dels pioners del modernisme israelià i de l'art abstracte. Cada estiu, Zaritsky residia al kibbutz Tzuba, als turons de Jerusalem, on produïa una sèrie d'aquarel·les i litografies que representaven els seus paisatges en una abstracció plena de color. Les obres es caracteritzen per formes

geomètriques simples i tonalitats verdoses i terroses; les seves figures abstractes funcionen com a símbols. Aquesta sèrie transmet una connexió lírica i nostàlgica amb la natura i la vida del kibbutz, equilibrant l'abstracció i la forma, la impressió personal i el paisatge local.

Una resposta crítica a la mirada de Zaritsky sobre el paisatge israelià - i, més precisament, als límits del seu camp visual - fou oferida més tard per Larry Abramson en la seva Sèrie Tzuba (1993–94). Mentre Zaritsky, fidel al seu mètode abstracte i universal, pintava el paisatge de Tzuba ignorant les ruïnes del poble àrab de Suba, conquerit el 1948 i sobre les terres del qual s'havia fundat el kibbutz, Abramson va situar el seu focus exactament en aquell turó i en les restes del poble abandonat. Utilitzant una tècnica que integrava impressions de diaris dins la imatge, Abramson evocava el pas de la visibilitat a l'esborrament - una crítica artística al punt cec de Zaritsky, i a una cultura israeliana que nega la presència de la memòria palestina.

La crítica creativa d'Abramson a Zaritsky - arrelada també en una fractura generacional i en una concepció diferent del propòsit de l'art i del paper del polític - il·lustra, com tants altres exemples (des de la prosa de S. Yizhar i els advertiments de Yeshayahu Leibowitz fins a Darrere les reixes d'Uri Barbash, els escrits d'Amos Oz, i la tasca de l'organització Zochrot), la dualitat i la tensió entre mirar i negar, entre exposar i ocultar, entre la crida a la responsabilitat moral i política i la ceguesa voluntària que encara marca una de les fractures més profundes d'Israel: entre els qui cerquen el compromís i els que s'impulsen pel fanatisme.

Entre visibilitat i esborrament

La imatge dels "àrabs" - i més tard, dels "palestins" - dins la cultura israeliana ha sofert nombroses transformacions al llarg dels anys, sovint oscil·lant entre la invisibilitat i la transparència, d'una banda, i el reconeixement crític, de l'altra - un reconeixement del seu patiment, de la seva lluita per la memòria, la terra, la identitat i el futur.

Aquesta oscil·lació també ha pres la forma d'una alternança entre el menyspreu i la fascinació. Expressions com *avodà aravit* ("treball àrab", és a dir, una feina mal feta o inferior) encapsulen el menyspreu i el prejudici incrustats en el llenguatge quotidià; mentre que, a l'altre extrem, hi trobem una admiració romàntica - barrejada amb enveja - per l'autenticitat nativa palestina, la ruralitat bíblica, l'aferrament tenaç a la terra (*sumud*). Aquesta admiració es pot rastrejar des dels dies de HaShomer, l'organització jueva de defensa d'abans de l'Estat, fins als colons actuals dels turons, que continuen apropiant-se d'elements d'aquella mateixa indigenitat feréstega que abans menyspreaven.

En les darreres dècades, sota governs que han promogut l'expansió territorial i l'esborrament dels Acords d'Oslo, el palestí s'ha fixat en la imaginació israeliana com l'enemic - un terrorista emmascarat. Fins i tot els actes diplomàtics de l'Autoritat Palestina han estat descrits com a "terrorisme polític". I mentre la població palestina és, en la pràctica, monitoritzada les vint-i-quatre hores pel sistema de seguretat israelià - seguint-la i observant-la amb les tecnologies més avançades del món - la seva cultura, el seu patiment, les seves aspiracions i els seus drets continuen essent invisibles.

L'opció de Samsó

L'any 1936, el novel·lista britànic Aldous Huxley va adoptar la metàfora de la ceguesa per descriure la decadència moral i l'autoengany de la societat burgesa en la seva novel·la *Eyeless in Gaza* (Cecs a Gaza). El títol, pres de la història bíblica de Samsó, evoca un heroi desposseït de vista i poder, que avança a les palpentes cap a la redempció. El protagonista de Huxley pateix ceguesa moral - incapaç de reconèixer les conseqüències dels seus actes o el sofriment que causa - fins que passa per un procés dolorós d'enteniment, responsabilitat i compassió. El llibre explora com la ceguesa, sigui moral, emocional o social, separa l'ésser humà dels seus valors i del seu entorn - i com, paradoxalment, de la ceguesa, del col·lapse o de la tragèdia, pot sorgir un moviment cap a la curació i la llibertat.

Huxley, al seu torn, va prendre el títol del poema tràgic-líric del segle XVII *Samson Agonistes* (1671) de John Milton. En la versió de Milton, Samsó - el poderós heroi bíblic - ha estat capturat pels filisteus a Gaza, humiliat, encogat i empresonat. El drama explora el seu turment després de perdre la força i la visió, la seva lluita amb la culpa (la seva caiguda davant Dèlila), i el seu pas de la derrota a un nou propòsit: el compliment de la seva missió divina mitjançant el sacrifici propi i la destrucció dels seus enemics.

En el Samsó de Milton, l'experiència humana de la ceguesa, la feblesa, la solitud i el penediment s'entrellaça amb el col·lapse nacional i espiritual. La història esdevé una gran al·legoria de la lluita moral, el penediment i la renovació.

En l'Israel actual, però, la història de Samsó s'ha transformat en una història de venjança. Els versicles bíblics que descriuen Samsó, cec i encadenat al temple filisteu de Gaza, cridant a Déu perquè li concedeixi força per venjar-se -

"Llavors Samsó va cridar al Senyor i digué: Senyor Déu, recorda'm, et prego, i enforteix-me, et prego, només aquesta vegada, oh Déu, perquè sigui venjat dels filisteus pels meus dos ulls." (Jutges 16:28)

* s'han convertit en un crit de guerra entre joves colons que duen a terme pogroms contra palestins a Cisjordània.

Com tots els fanàtics que prefereixen l'absolut i l'irrevocable al relatiu i al negociat, tanquen els ulls davant el final ben conegut de la història: com tantes històries de venjança, acaba amb l'heroi enfonsant el temple sobre els seus enemics - i sobre ell mateix.

Sobre la ceguesa

La mirada israeliana - ulls oberts, horroritzats - està fixada en els esdeveniments del 7 d'octubre, però continua cega davant la catàstrofe que Israel ha desencadenat des de llavors, i davant la realitat que va precedir aquell atac assassí. Durant anys, Gaza va funcionar com una immensa presó a cel obert, el seu govern intern lliurat a Hamàs pels successius governs de Netanyahu precisament per impedir la unitat palestina que hauria pogut avançar cap a negociacions d'estat propi. Una vegada més, la ceguesa no apareix com un accident sinó com una política deliberada - una part integral de l'estratègia de gestió del conflicte, l'objectiu real de la qual ha estat evitar qualsevol acord que pogués limitar la gana territorial d'Israel i la creació de nous fets consumats sobre el terreny mitjançant l'expansió dels assentaments. Tot això s'ha desenvolupat dins una rutina de dominació i repressió a Cisjordània i sota el setge permanent de Gaza.

¿Podria algú afirmar sincerament que no s'havia previst que una explosió, d'una escala o d'una altra, era inevitable?

L'any 1991, l'escriptora i poeta israeliana Shulamit Hareven va publicar un recull d'assajos titulat *Blind in Gaza*, en què reflexionava sobre la vida durant la Primera Intifada. En aquells textos, deambulava per Gaza observant-ne la complexa realitat amb una mirada humanista i penetrant. Documentava la vida quotidiana dels seus habitants, analitzava els corrents socials que configuraven la seva existència, i plantejava preguntes difícils sobre el futur de la regió, les possibilitats de canvi i els fracassos del lideratge - tant palestí com israelià.

A través del prisma de Hareven torna a aparèixer aquella coneguda miopia col·lectiva, i en les seves pròpies paraules:

“A la paret exterior d'un edifici governamental israelià a Gaza hi ha, visible des de lluny, un plafó emblanquinat, i sobre ell - pintada amb colors alegres - la inscripció: Amor, Germanor, Pau i Amistat. Una bella inscripció, sens dubte. Només hi ha un problema: està escrita només en hebreu... No es tracta d'una llunyana colònia de la corona, invisible

i desconeguda. Aquest lloc és dins nostre, i les desenes de milers de persones amuntegades en ell formen part del nostre teixit social. Si continuem sent sords i cecs, com un règim colonial insensat, el procés s'impregnarà de la nostra sang.”

El llibre convida el lector a “retirar la biga davant dels seus ulls” - a mirar més enllà de la indiferència i de la insensibilitat, a veure tant el sofriment com l'esperança, i a centrar-se en la possibilitat moral del canvi. En les seves paraules:

“No ser cec significa començar a parlar. Com parlar? Dues societats, totes dues profundament ferides, totes dues plenes de greuges antics, s'enfronten cara a cara. En lloc de parlar, es presenten mútuament factures, i Déu sap que els comptes són llargs: assassinats, humiliació, terror, abús... Qui de nosaltres trobarà la força interior per sortir de la trinxera, per arriscar-se a una nova oportunitat?” (Blind in Gaza, 1991)

És dolorós veure que els mateixos avisos expressats durant dècades per escriptors, intel·lectuals i figures públiques d'Israel - sobre el crim de l'ocupació i les injustícies que engendra; sobre el seu efecte corrosiu en la moral, el govern i l'esperit humà; sobre la necessitat d'una solució, la inevitabilitat d'una explosió, i el tsunami de condemna global que vindria - s'han complert, paraula per paraula. Però durant dècades, aquestes veus han estat silenciades, la seva força política erosionada: primer amb l'enfonsament dels Acords d'Oslo, després amb la marea nacionalista i religiosa que ha envaït Israel, i finalment amb el govern maquiavèl·lic actual, les fites del qual inclouen haver transformat el sionisme en racisme, haver convertit tot Israel en territoris ocupats i haver fet que la societat israeliana sigui còmplice de crims contra la humanitat.

Aquesta realitat ha situat la mateixa diàspora jueva en una crisi d'identitat i solidaritat sense precedents, fins i tot mentre es converteix en objectiu de l'odi creixent i de l'hostilitat cega.

El desastre que Israel està provocant a Gaza encara es desplega - i fins i tot quan s'aturi, la seva ombra perseguirà la història jueva durant generacions. La sobirania jueva renovada a la Terra d'Israel ha produït una teologia política de fonamentalisme bíblic i messianisme redemptor, lligada a una tradició històrica de zelotisme jueu catastròfic - des de la Gran Revolta contra Roma fins a la revolta de Bar Kokhba - els resultats de la

qual tots coneixem. Aquesta teologia política, que rebutja els principis humanistes i universalistes i emmascara la seva pròpia violència sota el victimisme històric, s'ha convertit en un dels pilars centrals del govern israelià actual.

La realitat que ara tenim al davant exigeix que tots aquells que han estat tocats per aquest desastre prenguin partit. La fi de la massacre israeliana a Gaza i l'alliberament dels ostatges israelians retinguts per Hamàs marcarien tant el tancament d'un malson com l'inici d'una lluita interna dins la societat israeliana - una lluita sobre el camí i el caràcter de la nació.

Qualsevol moviment cap a la reconciliació i el reconeixement dels palestins - moviment que implicaria la renúncia a territoris - probablement encendria a Israel una crisi teològica, identitària i política, que també podria derivar en violència.

En aquestes condicions, no sembla possible escapar de la necessitat d'enfrontar-se a preguntes més profundes sobre el rostre del judaisme en el nostre temps - sobre la necessitat de no deixar-lo en mans dels extremistes. (En aquest sentit, existeix una causa comuna jueu-musulmana.) Davant d'això, es fa essencial recordar i alimentar una teologia política que estimi i persegueixi la pau - el veritable camí reial de la tradició jueva, sempre davant dels nostres ulls.

Aquests són, realment, dies de temor reverencial, i hi ha molt a fer. Entre els molts camins que s'obren davant nostre, que es compleixi en nosaltres l'enigma de Samsó:

“De la fortalesa en va sortir la dolçor.” (Jutges 14:14)

Yom Kippur 2025

Ze'ev Maor